

De plaats van het bos in de streekontwikkelingsplannen

J. A. Hendriks

Staatsbosbeheer

Hoewel de natuur juist het minst door de mens bepaald is, staan de meesten van ons in een onbedwingbare, elementaire binding met deze natuur, zodat een compleet gemis ervan in het menselijk milieu zeer veel aan de waarde van het leven zou ontnemen. We kunnen dit stellen als een algemeen menselijke eigenschap, die juist bij de stadsmens vaak acute problemen oproept. Bij de ruimtelijke planning in ons land kan dit belangrijke uitgangspunt, waar overigens nauwelijks een verklaring voor te vinden is, in die zin worden vertaald, dat niet alleen een goede ontwikkeling van de Stad van Holland, ons in de komende decennia voor steeds grotere beproevingen zal plaatsen, maar dat vooral ook aan de Tuin van Holland de grootste aandacht geschonken zal moeten worden. Waar een huis is, hoort een tuin.

In ons land zijn de drie belangrijkste bouwstenen voor de Tuin van Holland: het strand, het waterland en de bosgebieden. Deze elementen zijn niet evenredig over ons land verdeeld; het water en strand bevinden zich bij uitstek in het westen en noorden, bos bevindt zich voornamelijk in het oosten en zuiden. Concentreren wij ons op het element bos, dan blijkt dat in het westen en noorden vooral behoefte bestaat aan nieuw te creëren bos, terwijl in het oosten en zuiden voornamelijk sprake is van een herstructurering van bestaande bosgebieden, met gebruik maken van een ruime marge voor omliggende landbouwgronden, die als produktieruimte steeds minder betekenis gaan krijgen. Rondom de Randstad gaat het in principe om het totstandkomen van een minimum aan oppervlakte recreatieruimte per stedeling, in het oosten en zuiden gaat het erom, de aanwezige natuurlijke rijkdommen een zo optimaal mogelijke plaats te geven in het steeds veelzijdiger wordende gebruik van het platteland. Ten aanzien van het bestaande bos blijkt het vinden van deze optimale plaats zowel technisch als organisatorisch een zware opgave te zijn.

Er wordt hierover zeer verschillend gedacht: de bosbeheerder legt vaak het hoofddaccent op de houtteelt, een particuliere bezitter is geneigd er een entourage voor een eigen tweede woning of minstens een caravan in te zien, gemeenten trachten hun bossen vaak als goedkope grond voor een stadsuitbreiding, een kampeerterrain of voor gast-verpleeginrichtingen te benutten, militairen gebruiken bos als oefenterrein en

de incidentele bezoeker kan kiezen tussen natuursporten (wandelen, fietsen, paddestoelen zoeken, paardrijden enz.), natuurstudie of gewoon maar alleen het vergeten van de dagelijkse zorgen. Bij een poging om tot structurering van deze en dergelijke bestemmingen te komen, kan mijns inziens globaal gesproken een uitgangspunt worden gevonden in de situering van het bosgebied ten opzichte van de verstedelijking, de grote en kleine verkeerswegen en de potenties van het overige landelijke gebied. Een tweede uitgangspunt is de bestaande vorm en de schaal van het bosgebied. Vervolgens kunnen hoofdfuncties toegedacht worden die bijvoorbeeld een keuze behelzen tussen dag- en verblijfsrecreatie, concentratie of deconcentratie, alles bezien vanuit de parkfunctie, die het bos en zijn omgeving bezitten. Onderverdelingen volgen: natuursport, horeca, openluchtexpositie, natuureducatie, rustgebieden voor de fauna, ontsluiting. Tenslotte komt de vormgeving van al deze functies, waarbij gegevens als: 't aanwezige bos en de bezitstoestand ervan, de omgevende landbouwgronden, bodemgesteldheid, hydrologische toestand, aanwezige (meestal agrarische) bebouwing en het stelsel van verharde en onverharde wegen, van groot belang zijn.

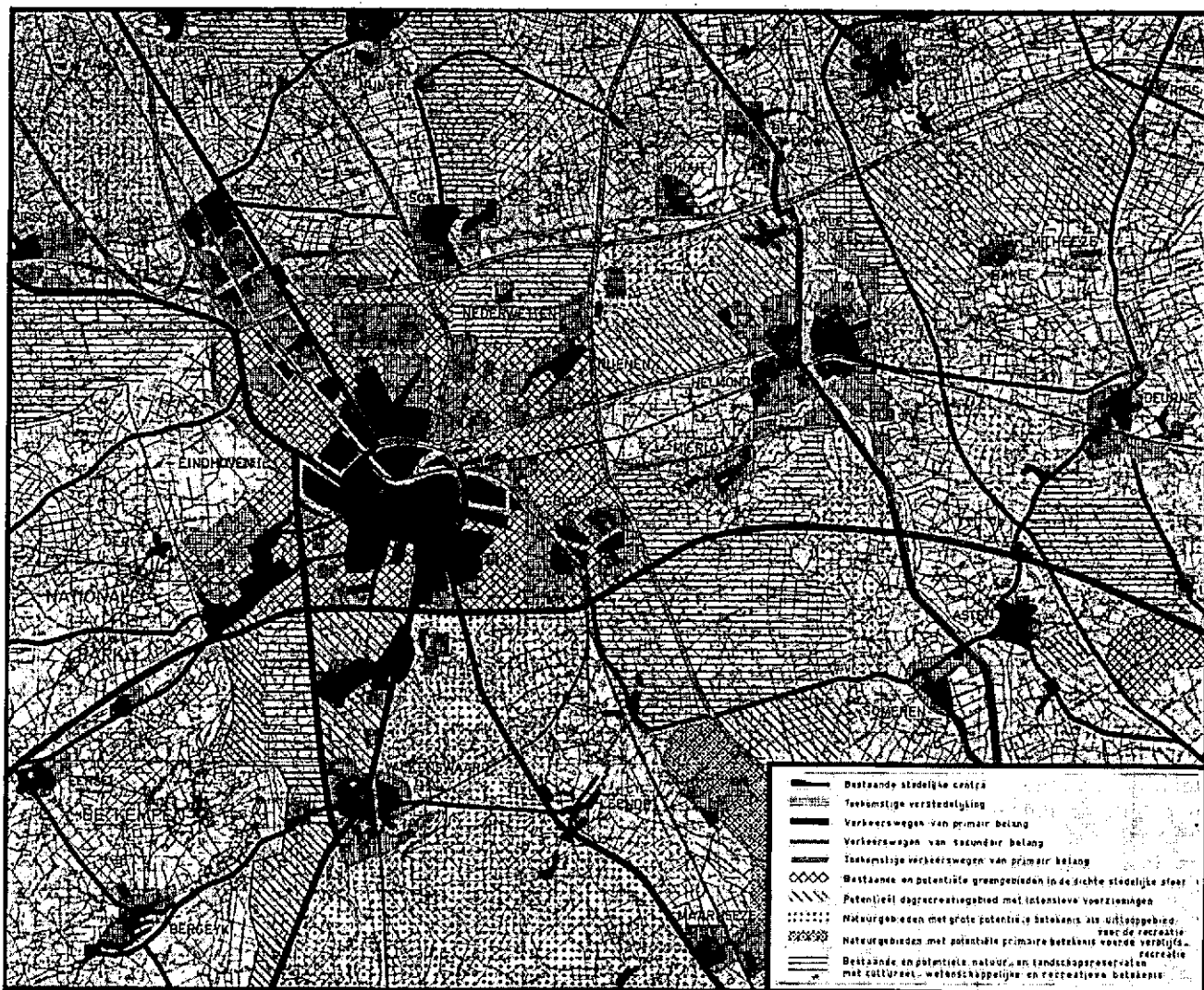
Deze geschetste gedachtenontwikkeling ten aanzien van de functieverlening en vormgeving van de bossen leidt tenslotte tot een plan, dat in wezen een onderdeel behoort te zijn van een totale ruimtelijke visie over een bepaalde regio, die meestal georiënteerd is op een of meer grote kernen van verstedelijking. Met andere woorden: het landschapsstructuurplan moet bouwsteen zijn voor 't streekplan en dient vervolgens in de bestemmingsplannen te worden geïntegreerd.

Hoe komt een dergelijk plan tot stand, en vooral: wat zijn de mogelijkheden om het te verwezenlijken?

Om te beginnen wordt meestal op verzoek van een aantal samenwerkende gemeenten door een particulier bureau of door de overheid zelf (Provinciale Planologische Dienst, Staatsbosbeheer) een conceptie ontwikkeld, die getoetst dient te worden aan de plaatselijke opvattingen en ambities en aan de kennis omtrent het gebied.

Samenspraak in een werkgroep of commissie, waarin technici en beleidsmensen uit de streek verenigd zijn, is daarbij zeer belangrijk.

Nadat de oorspronkelijke conceptie aldus is gerijpt

tot een plan, dat nog niet is gedetailleerd, maar globaal van opzet is, volgt goedkeuring door de gemeentebesturen en het provinciaal bestuur.

In dit stadium is het gevaar niet denkbeeldig dat aanvankelijk aanwezig begrip voor het streekbelang en de hieruit voortvloeiende bereidheid tot bestuurlijke samenwerking door de meer plaatselijk gerichte belangen wordt bedreigd. Van groot belang is op dat moment de inspraak van een overkoepelende instantie, teneinde te bevorderen dat het volgende stadium van uitwerken van de onderdelen van het oorspronkelijke plan ook inderdaad vanuit een centrale visie tot stand komt.

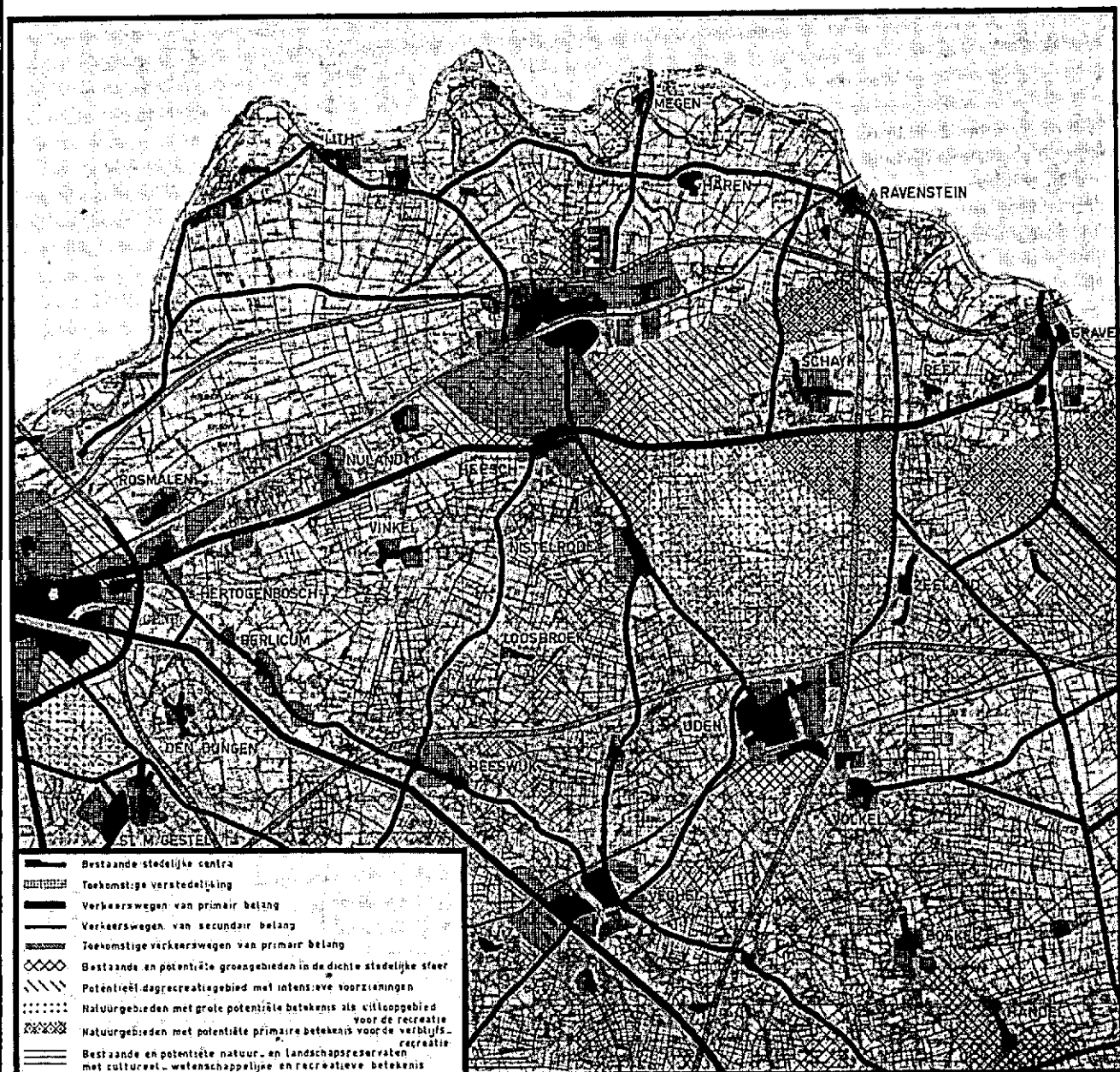
Een bruikbaar instrument voor de verwezenlijking van groenvoorzieningsplannen blijkt heden ten dage de ruilverkaveling te zijn. Wanneer deze niet alleen als middel voor agrarische reconstructie wordt aangewend maar als meer-omvattende doelstelling ook een ruimtelijk totaalbeleid in de landelijke gebieden wil dienen, blijkt zij belangwekkende mogelijkheden

in zich te bergen.

Het uitbouwen van deze aanwezige ontwikkelingsmogelijkheid lijkt dan ook van actueel belang.

Als voorbeeld van een structuurplan voor natuur en landschap rondom enkele centra van verstedelijking is een schets afgedrukt van de bestemmingsmogelijkheden van de natuurruimten rondom Eindhoven en Helmond met de eventuele potenties voor de bos- en landschapsbouw, de stedelijke groenvoorziening en het natuurbehoud als uitgangspunt.

Een tweede voorbeeld, dat wellicht op de bovengeschetste wijze in samenhang met de ruilverkaveling "Midden Maasland" tot stand kan komen, is de regionale planning in het Maaslandgebied. Bij de uitwerking van de bestemmingen van de daar aanwezige bossen en natuurruimten wordt hierbij gestreefd naar de integratie van een aantal bosgebieden tussen de plaatsen Oss en Uden tot een natuurpark van ongeveer drieduizend ha grootte. De hierna volgende gegevens mogen deze opzet nader verduidelijken.

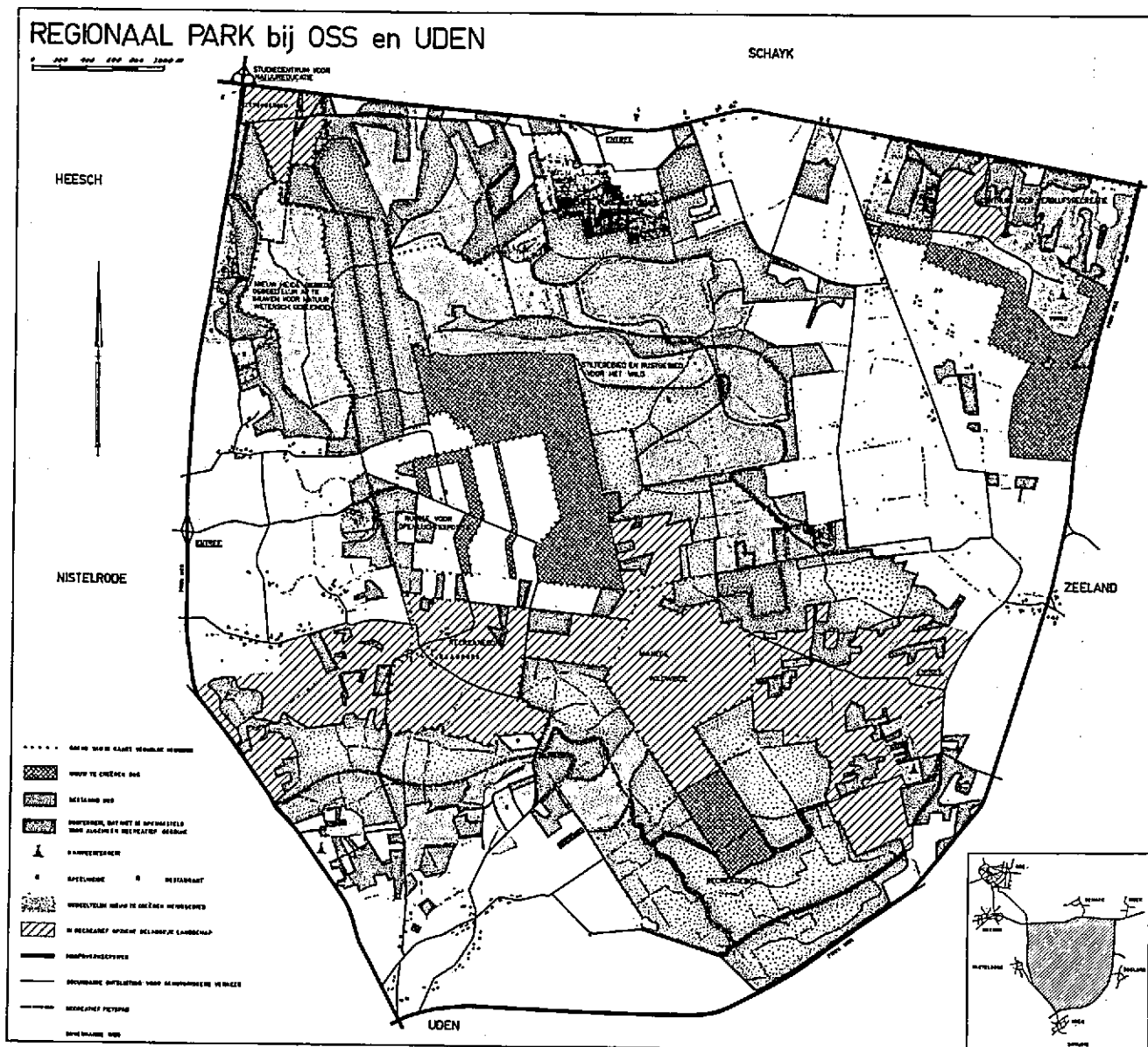
Regionaal Park in het Maaslandgebied tussen Oss en Uden

Uitgangspunt

Tussen de sterk industrialiserende gemeenten Oss en Uden en op een afstand van ca. 15 km van 's-Hertogenbosch bevindt zich een ca. 3000 ha groot, vrij hooggelegen zandgebied, waarin zich vier boswachterijen bevinden (drie in gemeentebezit en één in bezit bij het Staatsbosbeheer) en een aantal agrarische gebieden, die in landbouwkundig opzicht van minder grote betekenis zijn en daarentegen landschappelijk waardevol genoemd kunnen worden.

Dit gebied wordt begrensd in het noorden door de rijksweg 's-Hertogenbosch-Grave (gedeelte Heesch-Reek), in het westen door de provinciale weg Uden-Heesch (geprojecteerd nieuw tracé van Nistelrode tot Heesch) en in het oosten door de provinciale weg Uden-Reek.

Er lopen nog geen verharde wegen dwars door het gebied, zodat de conceptie van een verharde rand en insteekontsluiting rond een relatief groot, niet doorsneden natuurgebied met weinig moeite verwezenlijkt kan worden.

Doelstelling

Het stichten van een natuur- en recreatiepark waarbij optimaal gebruik kan worden gemaakt van de gunstige situatie ten opzichte van de omliggende verstedelijking, de aanwezige natuurlijke rijkdommen en de mogelijkheden voor het vestigen van recreatieve voorzieningen in een parkmilieu.

Bestuurlijke basis

Onder auspiciën van de Regionale Opbouwstichting "Maaslands Welvaren" is door de betrokken veertien gemeenten aan het college van Gedeputeerde Staten een structuurschets voor landschap en recreatie in het Maaslandgebied ingediend, waarin opgenomen is een voorstel tot het stichten van het onderhavige Regionale Park.

De betrokken colleges van Burgemeester en Wethouders en gemeenteraden hebben de structuurschets met als onderdeel het te stichten Regionale Park voorts aanvaard als basis voor de toekomstige bestemmingsplannen (vooral voor het buitengebied). Het Staatsbosbeheer is voornemens de toekomstige doelstellingen voor de beheersplannen van de bosgebieden conform de opzet van het Regionale Park te regelen. De in voorbereiding zijnde Wettelijke Ruilverkaveling "Midden-Maasland" heeft zich bij monde van de Voorbereidingscommissie en de Cultuurtechnische Dienst in principe bereid verklaard, mee te werken aan de verwezenlijking van het Regionale Park. Door de Stichting Beheer Landbouwgronden wordt reeds grond verworven met dit doel. In de Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening is het Regionale Park opgenomen in de Ruimtelijke Structuurschets.

Prioriteiten der verschillende onderdelen

- a Aankoop van gronden die voor de verwezenlijking van het plan benodigd zijn en zich niet reeds in bezit van de overheid bevinden.
- b Aankoop van die boerderijen, die hun agrarische gebruiksbestemming verliezen en/of in het kader van het plan voor een openbaar recreatief gebruik bestemd kunnen worden.
- c Aanleg van de recreatieve entree's en ontsluitingen voor gemotoriseerd verkeer, fietsers, ruiters en wandelaars en daarbij behorende voorzieningen.
- d Inrichten van openbare voorzieningen in en rond het Recreatiedorp "Slabroek" en van het centrum voor Natuureducatie bij Heesch.
- e Inrichten van de voorzieningen rondom de entree's bij Heesch, Schayk en Nistelrode.
- f Landschappelijke en natuurwetenschappelijke vormgeving van de aanwezige natuurgebieden en landbouwgronden, alsmede aanleg van een arboretum, pinetum en heidetuin.
- g Detailleren en inrichten van de voorzieningen voor verblijfsrecreatie.
- h Detailleren en inrichten van een centrum voor openluchtexpositie.
- i Begeleiding van het proces van bestemmingsverandering van de aanwezige (grotendeels agrarische) bebouwing, voor zover deze niet onder de categorie van punt b. valt.
- j Begeleiding van het particuliere initiatief bij het aanbrengen van voorzieningen voor dagrecreatie.